

PO BEZRUČEVIH STOPINJAH

ANDREJ DEBENAK

Gorovje Bezkidí se kakor kača vijejo po šlesko-slovaški in poljsko-slovaški meji. Radhoštski Bezkidí se po mnogih kotlinah in strugah zlivajo globoko v dolino reke Ostravice.

Z vrha Radhošta se nekega dne spustimo na Pustevnje, do vrste razkošnih hotelov v narodnem slogu, vseh poslikanih z značilnim moravskim jabolkom in srcem. Enako je vsa notranja oprema prav domače barvno ozadje štirim velikim slikam, na katerih so narodni junaki Ondráš, Juráš, Jánošík in portáš Stavinoh. Portaši so nekdam bili stražarji valaških mej proti vpadom z Ogrske. Tu okrog po teh vrhovih namreč žive Valahi, že odnekdam le pastirji. V srednjem veku so sem prodrli s svojimi čredami prav iz osrčja Rumunije. Zmesili so se s kvasom slovanskega življa in si še do danes ohranili svoje narečje in običaje. Izdelujejo ovčji sir brinzo, prodajajo mleko in volno. V vsaki kotlini srečamo idilo cinkajočih ovc. Nekateri valaši si igrajo na dude, eden pa si potihem poje: »Já nemám maměnku, ale mám frajerku, ona mi vypere černí košulenko...«

Čertuv Mlin, Martinják in Smrk so gorske samote sredi prostranih gozdov, ki so v resnici brez konca, četudi ne pripadajo več markizu Géru. Ljudska fantazija vidi tu med skalami podobo mlinskega kamna in žleba. Ustvarili so si povest, da je v bližnjih Kunčicích neko dekle, ki se dolgo časa ni omožilo, razglasilo, da bi vzelo tudi hudiča. Ko pa je ta prišel, mu je dekletova mati obljubila hčer za ženo, ako postavi na bližnjem vrhu čez noč mlin in napelje nanj vodo. Stavbo je komaj do tedaj pozidal, ko je petelin zapel. Seveda je hudič izginil, dekle pa je bilo rešeno. Podrtija stavbe je še ostala na vrhu.

Res, bil je mlin...

Hiš ne vidimo po teh stisnjenih grapah. Le enkrat srečamo proti vrhu Smrka drvarja in dva drobička otroka, ki za očetom nabirata jagode. Ljudje iz gozda so bili plahi in imeli plašen pogled. Niso vajeni ljudi, žive le zase. Nekje daleč podirajo smreke. Do koder seže oko, same smreke. Med kamni šumi čeladnica. Ob njej so zadnja leta speljali gladko cesto. Vendar smo imeli občutek tesnobe. Življenje tu kakor bi ne moglo dihati.

Vse drugače je še bilo pred petdesetimi leti. Ta zemlja in njena soseda Šlezija sta bili kakor brez gospodarja. Prisvajali so si jo Nemci kakor Poljaki in Židi. Tako oddaljene od kulturnega srca češkega življenja je iskre narodnega preporoda niso dosegle. Sicer se je tu, tam katera utrnila, pa je kmalu ugasnila v prerekanju, ali govorijo ljudje tam češki, ali moravski, ali poljski. Ljudstvo pa je le beda preganjala. Ni se še sebe zavedalo, ni bilo še prebujeno.

Najprej je industrija tujega kapitala okrog Ostrave poljedelstvo izpodrinila. Ljudstvo je prišlo v gospodarsko odvisnost in s tem tudi v narodnostno. V mogočne bezkidske gozdove so rinili tuji gospodarji. Prinesli so v nje moderno lesno gospodarstvo. Delovne moči za njo so izbirali med Poljaki, ki so bili še bolj zaostali in že zastrupljeni z alkoholom. Potrebo po gostilnici ali trgovini pa je hitro izvohal poljski žid. Tako je češko večino postopoma izpodrival pritisk nadvlade tujega kapitala. Šole, uradi in cerkev niso smeli več pisati po domače. Podbezkidski človek je bil v stiski zadnje ure. Šleski je umiral in pozabljal na svojo pesem. Nič ni pomagal upor v stisnjenih zobeh, tuje ekonomsko trenje in prodiranje bi edino uspešno mogel ustaviti gospodarski jez. Zanj pa še ni bilo razumevanja v tako oddaljeni Pragi. Saj se je

sama komaj treznila iz prve preporodovske vrtoglavosti. Lastnega narodnega bistva pa tudi niso mogli postaviti proti točno določenemu in preračunanemu pritisku. Bili so le od vsega izmučeni in zaskrbljeni za vsakdanjo skorjo kruha. V njih je še vse dremalo!

Leta 1899. dobi znani pisatelj in urednik revije »Čas« dr. Jan Herben sledeče pismo: »Dasi ne odpirate svojega lista nacionalistični ali platonični smeri, Vam vendar v pregled pošiljam verze. Izvolite mi v nedeljo odgovoriti v »Času«. Bolje je biti zavržen od kritike Vašega lista, kakor objavljen od xy lista. Brno, 16. I. 99. Peter Bezruč.« Dne 11. II. 1899. izidejo v zabavni prilogi »Časa« prve Bezručeve tri pesmi in sicer »Dan Palackega«, »Nestvor« in »Samo enkrat«. Prvi dve sta bili seveda zaradi ostre cenzure konfiscirani. Dr. Herben je pesnika predstavil bralcem na zadnji strani svojega lista: »Objavljamo verze do zdaj neznanega pesnika Petra Bezruča. Gotovo ne zato, ker so nacionalistični, toda zato, ker so mogočni, strastni in novi in zato, ker njegov talent veliko obeta.«

Tako je Herben vključil Bezručovo besedo v literaturo. Povsem drugačno od tedanjih, divjo in razplamtelo, da je pretresala srca. Zabrneta je o narodnem zatiranju in o socialni stiski. Vsa tiha žalost opotekajočih se v ostravskih šahtih in po siromašnih bezkidskih poljih je rosila iz nje. Pogoltnjena beseda in seseden žolč sta planila, kakor da sta se prebudila v vrhovih stoletnih smrek. Tako vendar šumi Ostravica, tako govore na Těšinskem in pod Liso goro. Tako in zopet drugače.

Zdaj je pretreslo češki živelj. Saj je bilo, kakor da so pesmi privrele iz src vseh ljudi. Na mah se je iz njih zililo vse šlesko suženjstvo in tisti odpor, ki je še vedno kljuval nekje v potlačeni krvi. Saj je Peter Bezruč v pesmih tako zajel aktualno snov Bezkidov in Šlezije, da so njegove simbolistične stilizacije kot posrednice resničnosti izvabile tako nazornost trpljenja, da so obdržale v sebi mnogo več pekoče in neposredne realnosti, kakor če bi jo še kdo tako realistično popisal. Zato je razumljivo, ako so po dobesednem razlaganju — »Odpustite mi te zmote! črn rudar oblit sem z znojem od sobote do sobote« — sklepali in sumili, da je avtor res pravi rudar. Drugi so zopet ugibali, ali ni to preprost hribovec z Bezkid, šleski kantor ali celo inženir. Bili so taki, ki so v svoji domišljiji in otroški naivnosti v nekaterih osebah prepoznali tajinstvenega bezkidskega barda Petra Bezruča. V splošnem pa so pesmi občutili kot izraz celokupnosti. Kakor da so pognale iz ljudskega kolektiva, ne od poedinca, četudi so vedeli, da je za njimi neki Peter Bezruč.

Sam urednik revije »Časa« dr. Jan Herben ni mnogo let osebno poznal pesnika. Njegovo ime, poklic in življenje je enajst let ostalo javnosti prikrito. Herben je šele po petih letih v gledališču v Brnu po naključju spoznal Bezručovo sestro in po njej skromnega pesnika v 40 letih, vsega vase pogreznjenega in mrkega. Tako je bil psevdonim razkrit. Vendar le za ozek literarni krog, ki je to tajnost skrbno čuval zase. Kljub temu pa se je l. 1910. na nepojasnjen način razvedelo nekoliko več iz Bezručevega življenja. Da je njegovo pravo ime Vladimír Vašek; torej sin znanega šleskega buditelja prof. Antona Vaška iz Opave, ki je na Dunaju študiral slavistiko tudi pri našem Miklošiču in ki je organiziral znani ljudski tabor 15.000 šlezijcev. Na tem taboru l. 1869. so se namreč šlezijci odločno izjavili za slovansko narodnostno vejo. Anton Vašek je bil za kaznen seveda premeščen v Brno, kjer se je nato poglobil le v študij staročeščine, po kateri je spoznal z jezikovnega stališča ponarejenost znanih kraljevodvorskih in zelenogorskih rokopisov. Toda s svojim pogumnim spisom »Filologický důkaz« je ostal osamljen, v družbi preziran in za narodnega mlačneža osmešen. To mu je zrahljalo zdravje, da je kmalu nato umrl.

Ob smrti je bil njegov sin Peter Bezruč star 13 let. Vladimir Vašek, poznejši pesnik Peter Bezruč, je bil rojen še v času, ko je bil njegov oče profesor v Opavi. Po gimnaziji v Brnu je nadaljeval študij klasičnega jezikoslovja v Pragi. Hotel je postati profesor, pa je prej dal slovo in vstopil v poštno službo. Zato o sebi večkrat hudomušno pravi, da je pobegli kantor. Nastavili so ga v mestecu Mistek na Těšinskem in to v letih 1891—1893. Takrat mu je bilo 25 let. Ta doba je za pesnika najpomembnejša. Zdaj namreč poženejo prvi poganjki »šleskih pesmi«. Tu se Vladimir Vašek prebudi in preobrazi v Petra Bezruča. Pseudonim si izposodi od nekega šleskega dijaka Bezruča, pozneje muzikanta, ki se je naravnost puntarsko upiral vsakemu tujčevemu tlačenju in izkoriščanju. — Po naravi plah se z nikomur ne druží. Ves vase pogreznjen in tih se v prostem času potika po okolici. Neštetokrat je oblezel vse vasi in samote. Zdaj se zateče nekam na Bezkide, drugič na Těšinsko in Opavsko. Pogleda v ostravske šahte in šleske revirje, vidi sunkovite narodnostne boje v Fridku, vidi raznarodovanje povsod tam, kjer se vriva tuja industrija, pa naj bo to v Baški in Fridlantu ali v Vitkovicah. Tako si nabira žalostne vtise, ko se klati po gorah. Sanjari in se v mislih muči. Po vaseh spoznava ljudi, pogovarja se z njimi in jih posluša. Povsod si tuji kapitalistični pritisk prisvaja njegove ljudi. Zdaj že čisto razume, v kakšni stiski, v kakšni nevolji je njegov človek. Vse se kuha v njem, kakor žarka žganica ga žge, dokler ga pri srcu ne stisne in se ne usujejo iz njega prve iskre — šleske pesmi. Res, da so izšle šele potem, ko je že bil prestavljen iz Mistka v Brno, toda tu so bile spočete.

Svojim krajem in ljudem pa ostane tudi v Brnu zvest. Vsak prosti čas se vrača na Opavsko in na zelene Bezkide. Kot samotni brezdomec se potika po gorskih stezah, po Čeladenski kotlini in ob šumeči Ostravici.

V Brnu je uradoval vse do prevrata. Med svetovno vojno je bil seveda tudi izdajalec in zaprt na Dunaju. O tem pesnik sam nekje pravi: »Ta zadnja stvar, ta Dunaj, je morala priti, to sem vedel že pred 20 leti.«

No, po prevratu so se razmere spremenile. Počastili so ga s častnim doktoratom in povišali v upravnika pošte. Toda skromen kot je, se je odpovedal povišanju in vsem raznim častem. V svojstvu upravnika pošte je ostal le tri dni. Sam se tega s humorjem spominja: »Prvi dan sem odstranil vse Habsburžane, drugi dan svojega prejšnjega upravnika, avstrijskega vohuna.« (Zaradi njega je bil Bezruč med svetovno vojno zaprt.) »Tretji dan sem odstranil še samega sebe in se podal v zaželeni pokoj.«

Zopet postane neznan. Izmika se ljudem in beži pred njimi. Le kje na soncu si pregreje svoje stare kosti. Ob vodi se rad ustavi, on »stari kuščar«, kot se rad podpisuje ali celo nariše. Danes živi vsemu svetu oddaljen v Branki pri Opavi. Čim pritisnejo topli dnevi, se vrne kakor ptica selilka v svoje gnezdo med bezkidske gozdove na tihí Grunju ali v Hamerovice pri Starih Hamrah. Tu namreč ima iz skednja preurejen skromen domek, ki ga sam »hudičev otok« naziva.

Sam sem, ljudi ne ljubim,
struna v srcu je odzvenela ...

Meni pa je v pismu napisal: »Sem iz zemlje, kjer je sonca malo.«

Po literarni tradiciji smo sledili šumeči Ostravici. O njej pravi Bezruč, da »uhaja k Fridku«. Le mi in gore — gore in mi.

Pozno popoldne se ustavimo na znanem razgledišču Grunju, kjer leži nad 800 m visoko Bezručeva šola, najvišja šola v moravsko-šleski zemlji. Razgled z Grunja je eden najlepših na Bezkidih: Pas Male Tatre, panorama slovaških gor, rebrasti Javorniki in najpriljubljenejša Bezručeva Lisa gora. — Šola

stoji osamljena blizu dveh, treh lesenih bajt v sredi zelenih gorskih lok in ograjenih siromašnih gorskih polj. Tu se prav za prav že začenja šlezka občina Stare Hamre. Tam daleč se v nižini končuje, ure daleč ob reki Ostravici.

Šola je krasna in moderna. Hodniki so okrašeni s kipom Maričke Magdonove in s citati nekaterih Bezručevih pesmi. Njen upravitelj Lange je ljubezniv in izobražen mož, ki tu na tej samotni višini zbira krasne izvode izdaj in prevodov pesnika Petra Bezruča. Tudi slovenskega, Albrechtovega, je uvrstil med nemške, španske, ruske, angleške in druge prevode. K njemu se največkrat zateče Bezruč, ko si na divje pustem Grunju išče tihe samote.

Kult skromnega pesnika, kult človečnosti in dobrote biva tu v tej šoli, v šoli z znakom rdečega kaktusovega cveta, toliko od pesnika opevanega. So duše, ki same merijo z življenjem, in vendar cveto! — Stopamo nizdol v nižino.

Dobro uro ne preveč hitre hoje in še nič ne vidimo. Komaj se spustimo z vrha, imamo že drugega pred seboj.

»Je še daleč?« — »Te bajte kraj ceste spadajo že v Hamre.« — »Toda kje so Hamre?«

Z roko nam pokažejo na vrh, kjer so raztepane lesene bajte. Pokažejo po dolini ob potoku in zopet na vrh. Za robom gozda čepi v zakotju kočja sredi sončne jase in tudi na najvišjih grebenih so zgubljeni domovi. V daljavi tam zelo daleč zagledamo leseno cerkvico. Kakor piščeta okrog koklje se je tišče hiše. Taka je šlezka vas in takšni so njeni ljudje. Spodaj se še poznajo med seboj, na vrhovih in po mračnih grapah pa sosed ne ve za soseda.

Z Belega Križa v daljavi zagledamo Liso goro, ki ji vsak tod pravi le »gora«. Proti njej po grebenu že teče slovaška meja. A tam pod gorami leži ta »nevykreslená, nevyzpívaná, nezpodobená krásá té goralské země«.

Zdaj že srečujemo ljudi. Zalostne može in žene, nevesele otroke. Kje je že doba markiza Géra in vendar — ostal je tu mračen pogled, nezaupanje. Naletimo na kopico raztrganih otrok, gremo mimo krčme. Na pragu se nam smehlja pani Hochfelderjeva — židinja. Razpadle šole, na katere je zaman gledal kantor Halfar, so polagoma zamenjale nove stavbe, prijazne, ki gledajo dobrohotno do kraja s svojih višin, kakor ta Bezručeva v Starih Hamrah, kjer so nekoč ubili siroti starega Magdona. Ogledamo si pokopališče, kjer leži bajte Marička Magdonova. K cesti je obrnjen njen beli spomenik. Na njem je ona, deklíca z gor, z dračjem v predpasniku in z bosimi nogami.

In pod njo besede:

Bez konce jsou lesy markýze Géra.
Otcové když v jeho pobití dolech,
smí si vzít sirotek do klinu drva,
co praviš, Maryčko Magdonova?

Zvemo, da je bila Marička fiktivna oseba, da je dobila tuje ime in da ne leži na pokopališču pri zidu, kjer leže neverniki in morilci.

Tem težji občutek! Saj ni bila le ena, bilo jih je še več!

Strahotni narodnostni pritisk se je družil s pritiskom, ki ga je izzval socialni prevrat z vdorom in razmahom tuje industrije. Ta je češki živelj izpodrivala in mu kakor pijavka pila kri, da je ves izpit postal hlapec tuje misli, kar je bilo tem laže, ker je bil brez vsake moči: Ni imel ne lastne industrije in svojega narodnostnega bistva se še ni zavedal. Peter Bezruč je bil, ki je pravilno dojel in čutil vso bedo svojega šleskega in podbezkidskega človeka. Strnil je te politične, socialne probleme in vso golo resničnost v

mogočne verze, o katerih sam pravi, da imajo le eno samo melodijo. Vsi da so zaigrani le na eno struno:

»Ena je struna na mojem škripalu,
težki dih tisočev sedemdeset.«

Njegova pesniška sublimacija je izraz realnosti šleske pokrajine v taki strukturi simbolike, da kot osnova pesmi obdrži vedno dvojni pomen od resničnosti do idealiziranja. Vendar v tako neprisiljeni obliki, da vsled tega nastali učinek sproži vso nazornost in plastično jasnost šleskega trpljenja v literarni stilizaciji. V pesmi »Leonida« n. pr. idealizirana podoba resničnosti in neomejena resničnost borbe šleskega ljudstva s tujčevim nasiljem daje pesmi vso ostro konkretnost: primerjava boja pri Termopilah, ko Leonida stoji izdan in obdan od sovražnika in med Petrom Bezručem, ki stoji sam pred češkim zidom s pretrganimi kitami in prebodenimi boki ob Liso goro oprt, daje vso karakteristiko posameznih slučajev in že vso življenjsko tipičnost. Po tej metodi simbol poudari in posreduje vse tisto, kar je tako bistveno za dramo šleskega kolektiva.

Za trpljenje naroda je našel prekrasno pesniško prispevko s Križanin:

»Tak
pri Bohuminu krog čela so spletili mi trnovo krono,
roke pribili mi v Ostravi, srce v Těšinu prebodli,
dali iz Lipine octa mi piti,
z žebljem pri Lisi noge mi zabili.«

Prav za prav ni v tej pesmi nobenih značilnosti iz vasi, le Kristusov križ, na katerem več ne visi Kristus — temveč Peter Bezruč, simbol šleske zemlje. »Koče razpale, ki mah se po strehah jim plazi« je vsa skromna slika vasi, kaj več pa o njej ne govori, o trpljenju v njej in zapostavljanju pa sploh ne. V svoji pesniški domišljiji prenese vse na trpljenje Križanega. Govori le o umiranju in v vse se je že vdal:

»Jaz pa ne slišim več, kaj mi še to je mar —
ah, kaj vse vkup mi mar!«

Sicer pravi:

»Jaz prvi sem tega češinskega ljudstva,
bard prvi z Bezkid, ki je govor dobil.«

Toda takoj pridene v oklepaju, da je »prvi in zadnji bard z Bezkid.« Služi torej le misli, da je »tlačanskega naroda bard«. Zato tudi dosledno jemlje za osnovo le narodno trpljenje, ki ga že ovija v žalni trak:

»če nas pred jutrom smrt objame,
pol naj zasluge Leiser Löff,
pol markiz Géro naše vzame.«

Na to temno misel, iz katere ne najde rešitve, je kakor na rožni venec nanizal vse svoje verze. Ostane ji zvest in z zobmi se je drži v najrazličnejših motivih in napevih, iz katerih diha nekaj kakor večna elegija in nočno šumenje šleskih gozdov. Na strunah dva napeva: nagrobnica narodnega umiranja v letih devetdesetih in razumsko lirični, kakor žamet razrahljani socialni ton, oba prelita v eno, da ju ne ločiš. To ga uvršča med silno redke pesnike. Vse je povedal o svojem ljudstvu, četudi skozi solze svojih osebnih ran, ki jih vedno podreja trpljenju celote.

Orjaškemu šleskemu simbolu je pesnik po robu postavil lik, ki ima tudi nadčloveški obseg. Zopet le simbol za vojvodo Fridriha in za vse grofe na Češinskem, Ostravskem in Opavskem. Enako monumentalni tip, ki je v njem pesnik vpodobil ves tuji pritisk. Krstil ga je za markiza Géra po krvavem

osvojitelju Polabskih Slovanov v 10. stoletju. Markiz Géro je torej umišljeni pesnikov nasprotnik, s katerim je Peter Bezruč v večnem sovraštvu. Z njim govori le kot simbol s simbolom in vedno v sila dramatičnih kontrastih, z razjezenim glasom grožnje, takšne grožnje, ki privre že iz zavesti nemoči:

»črne roke in zamazano suknjo imam,
jaz le beraški rudar, a gospod ti,
prišel na gore si? Pazi se, pazi,
frigijsko* kučmo imam, idi mi s poti!«

Res je n. pr. Dulava Jura hotel svoje polje obvarovati pred markizovimi zajci in jeleni, toda zato je izgubil življenje. Tudi vprašanja Andraža, napol pravljичnega junaka bezkidskih gor: »A, kaj ljudstvo več ne poje? Po zakonu tak se dela? A kdo zida tuje šole? In to delajo po vesti?«, so le obupno jecanje in do skrajnosti pritiran gnev.

Bezručovo maščevanje je le posledica vere v pravico, ki mora priti. Zato tudi na čisto svojevrsten način grozi markizu Géro:

»V dimu, v požaru, ko dan naš zasje,
bog daj, da vržemo s konja na tla te
markize Géro.«

Svojevrsten upor, kljubét v škrtanju z zobmi, vendar le zamišljen in brez kakega preračunanega namena. Saj je Bezruč sam v nekem pismu napisal šleskim akademikom, da se bo že kdo drugi našel, ki bo lepo povedal to, kar je on sam imel na srcu.

Vsi Bezručevi verzi pa nimajo tako težkega granitnega ritma. Večkrat namreč naletimo na zelo intimne. »Toda bilo jih je malo v vsem življenju«, pravi Bezruč sam. »Vem dobro, kaj je poezija pri drugih slavni avtorjih! Toda jaz sem jo vedno videl daleč od sebe v megli in zavito v pare in nisem jo znal prijeti.« Tudi meni omenja v pismu pred tremi leti: »Toda jaz se med pisatelje ne prištevam — četudi me tako nazivajo. Napisal sem v mladih letih drobno knjigo, ki sem jo sestavljal na pohodih — bil sem strasten turist -- in dosti!«

Vendar bo najbrž ravno ta »dosti« posrednik za vse tiste predstave in občutja, še za tisti nekaj, ki tiči za njo in ki daje slutiti, da le ni Bezruča inspiriralo samo to, kar je bolešno stresalo Šlezijo in kar je neposredno sam v njej doživel. Morda je mlada čustva raztrgala prevarana ljubezen? Večkrat se namreč v njegovi intimni liriki pojavlja misel o za vedno izgubljeni ljubezni. Kakor bi pesnik včasih sam sebe zalotil, kako iz teme sega v jasnino; zasanja lep spomin in kje v samotni premišlja o življenju.

»Imel dekleta sem rad, drugemu prednost je dala...
a jaz leti dve, pri židu, pil sem žganico!«

Pozneje pa kakor da nima več besede, ker se je zgodilo vse do kraja. Zdaj spozna, da se mora odpovedati.

Nato se umiri. V njegovi duši ostane le še goreči ogenj brez plamena. Pove tako preprosto, da zazebe v srce:

»Sam živim. Brez tvoje ljubezni kako to življenje dolgo traja.«
»Brez konca, mila, bo njegova sreča,
ki bo Vam mož — a vendar
na trhlo deblo ne pripenjam rože.

* Frigijska kučma je simbol, zunanji znak svobode.

Popolnoma pa resignira v naslednjem verz:

»Moje življenje tiho bilo kot polnoč
in kot tesnoba je jeseni.«

V pesmih, ki jih je le nekaj napisal zadnja leta, pa se vedno bolj in bolj vtaplja vase. Postal je tolmun, iz katerega le tu in tam še izpregovori življenjska modrost.

V zbirki Bezručevih pesmi naletimo tudi na balade, ki so po obliki, predvsem pa po notranji zgradbi nekaj čisto posebnega. Neverjetno, kako prav v eni najlepših, »Marička Magdonova«, vso vsakdanjo resničnost dvigne na širok obseg in v tipiziranje, po katerem dobi šele svoj smisel in prepričevalnost. »Kdo se tsmili jih, kdo jim da kruha? Misliš, kdor ima rudo, srce mu je takšno kot tebi? Bo molčal, Marička Magdonova? Mar jim boš oče in mati? Kaj zgenilo se je tebi v srcu?« To so vprašanja, v katera je Bezruč iztisnil vso strašno praznoto.

Podoben učinek doseže tudi na nasprotjih. Na primer v pesmi »Dan Palackega«: »Jaz videl sem narodno slavnost.« Takoj zraven v oklepaju pa nasprotje temu: »(Pri nas doma pusto je, mrko in tiho.)« »Zrl tisoč radosti v svod néba grmeti — « »(kaj je to? Jaz slišim jokanje sirot,)« »... zrl bele sem iti v sprevedu gospe« »(ni jih pri nas — tam na vasi je žid, gozdar oskrbnik — pa kako naj živiš)«.

Mogočno vpliva tudi pesniško naštevanje, katero vglasi na muzikalni zvenk gotovih besed, ki je vedno v notranjem odnosu z vsebino in s katerim zbudi potrebno čustvo in razpoloženje:

»Jaz kopljem, jaz pod zemljo kopljem,
jaz skale premoga, iskrece kot kačje luskinе se, kopljem,
pod Poljsko Ostravo kopljem.
... jaz v Dombrovem kopljem, jaz v Orlovem kopljem,
na Pórembi kopljem, pod Lazami kopljem.«

Po cesti stopata k nam dva drátenika (piskroveza) z okroglima klobukoma. Prehitita nas s pozdravom, kajti poznata svet in dobro vedenje.

Povsod so same ženske in otroci, na poljih, na travnikih in še iz cerkve se usujejo. Kje so moški? Raztepeni v svetu, največ jih je drátenikov, pa tudi za drugim delom se poganjajo, da tu in tam pošljejo kako kreno, navadno pa zaslužek prinašajo, ko se vračajo pred zimo v svoje domove. Zanj navadno kupijo nekaj platna za srajce, ženi in otrokom kakšno malenkost, troho moke, kave in sladkorja, zlasti pa koruze, s katero dočakajo novega krompirja. Na vprašanje, zakaj hodi po svetu in ne oskrbuje svojega gospodarstva, vam odvrne, da so pri njih le gore, da doma uspeva le oves in krompir. Ko bi se mogel vsaj enkrat na dan najesti kruha! Tudi v svetu žive siromašno, piskroveštvo ne donáša, gospodinje nimajo več toliko lončenih loncev in je zato že v nekaterih vaseh popolnoma prenehalo. Kdor zmore nekaj premoženja, jo skupno s tovariši udari od doma, navadno v Ostravo, Brno ali Prago. Uredi si delavnico, izgotavlja lijake, žlice, smetišnice, pasti za miši, podstavnike za likalnik in drugo drobnarijo. V gostilni se radi pobahajo s tujo besedo, nemško, francosko, rusko ali drugo.

Protí večeru se bližamo Ostravi. Iz plavžov buči hrup, švigajo iskre. Kurjači gredo na delo. Pozdravljena Ostrava, katera si »sto let v rovu živela — molčala.«